

Ime Zaka in njegov izvor

Ob južem robu Blejskega jezera se ob zahodnem zatoku nahaja ozka dolina **Zaka** (nad njo teče železniška proga Jesenice — Gorica). Na jugovzhodu jo omejujeta hriba Ojstrica in nad njo Osojnica (Mala in Velika Osojnica), najvišja vzpetina nad južno obalo jezera.

Od kod je Zaka dobila svoje ime, so poskušali ugotoviti tudi jezikoslovci, vendar ime etimološko izvajati iz »zijati« ali »zevati« (ker dolina po njihovem mnenju »zija« med strmimi pobočji tako na vzhodni strani kot na zahodni) vzbuja pomisleke že, če človek niti ne pozna zgodovinsko dokazanih imen v bližini tega kraja. V resnici domačini poznajo Veliko Zako in Malo Zako, torej dva kraja s tem imenom. Tudi v starejših katastrskih mapah (iz časa pred prvo svetovno vojno, katastrska občina Želeče/Bled) sta razločno omenjeni obe: **Mala Zaka** vzhodno od Osojnice (nad zalivom v skrajnem jugovzhodnem delu jezera, kjer takoj nad cesto, ki prihaja od Pristave na Mlinem skozi **Presek** spet k jezeru, to je od vile Bled naprej v smeri proti imenovanemu zalivu) in **Velika Zaka** med Osojnicco oziroma Ojstrico in Kuhovnico nad železnico Jesenice — Gorica. V jezero sega med obema Zakama polotok Jalovec.

Tik nad cesto ob jezeru, ob robu Male Zake, stoji vila, ki se od svojega nastanka l. 1900 imenuje AK (v katastru nosi hišno številko Mlino 70). Prav tako pa se imenuje tudi ves položno se dvigajoči prostor okrog te vile. To je **Spodnji Ak** (parc. št. 1132/42), nekoliko bolj proti jugu pa je nizka vzpetina, ki jo kataster označuje kot Zgornji Ak (parc. št. 1132/45). **Zgornji Ak** je (po katastru) približno štirikrat manjši od Spodnjega (obsega okoli 500 m²). Je pa zato kulturnozgodovinsko in arheološko izredno zanimivo. Na tem griču je namreč do konca prejšnjega stoletja stalo (v pokončnem položaju) troje do 3 m visokih kamnov oziroma megalitov (na vzhodni oziroma južni strani Aka) ter vrsta manjših kamnov v polkrogu ob vršnem robu tega griča (na nasprotni strani). Taki megaliti so nam znani iz opisov nepokritih (keltskih) kulturnih prostorov v zahodni Franciji, v Angliji, na Irskem itn. Tudi pri nas v Sloveniji je bilo ali je še nekaj takih krajev. Imenovane kamne na Zgornjem Aku so zidarji povečini porabili pri zidanju vile Ak. V začetku so jih (dva od večjih kamnov) poskušali razstreliti, a so to morali opustiti, ker je eden od večjih kosov odletel čez rob na južno stran hriba in na bohinjski cesti, ki teče proti Bohinjski Beli prav pod Akom, ubil neko dekle (na klancu Mačkovec), kakor je razvidno iz poročil.

Nekaj omenjenih kamnov je bilo na Zgornjem Aku še tudi po drugi svetovni vojni, vendar jih danes ni več. Tudi sam sem jih zaman iskal.

Treba pa je omeniti še nekaj. Oba Aka, Spodnji in Zgornji, kakor sta bila odmerjena, se stikata v eni sami točki na severni strani Zgornjega Aka. Prav na meji med obema deloma Aka so okoli l. 1900, ko je novi lastnik obeh, Anton Kokalj¹ (ki je kupil ves opisani prostor, in sicer l. 1895 Spodnji Ak in l. 1897 še Zgornjega), hotel tu urediti sadovnjak, naleteli na dobro ohranjen keltski grob, ob katerem so poleg razbitih lončenih črepinj in nekaterih drugih predmetov našli tudi pahljačasto bronasto sekuro (ta je zdaj v Narodnem muzeju v Ljubljani), ki kaže na keltsko poreklo, saj so prav Kelti najspretnjeje izdelovali orožje in orodje iz bronu.

¹ Anton Kokalj, rojen l. 1851 v Ljubljani, je bil učitelj v Fürstenfeldu in Voitsbergu na Zgornjem Štajerskem. Po l. 1900 je večinoma živel v svoji vili na Bledu in tu l. 1938 tudi umrl. Uredil je razgledišče na Mali Osojnici.

Ime Ak bi že po teh dejstvih lahko pripisali Keltom, ki so nedvomno tu živeli (tudi poznejša najdba precej velikega kosa železa, izdelka verjetno v bližini se nahajajoče topilnice, to dokazuje. Zanimivo je ob tem dejstvo, da je samo prejšnji lastnik obeh Akov, kmet Klinar, označil meje svojega posestva na pobočju Osojnice z železnimi mejniki). Vendar to ni edino ime Ak; v Martuljku je znana gorska krnica Za Akom in pred njo značilna velika skala Ak. Podobno ime (Pod Akom oziroma Pod (H)akem) sem našel tudi v Trenti. V vseh teh primerih (tudi pri gradu Aggstein nad Donavo v Spodnji Avstriji, V Wachau — v bližini je kraj Aggsbach, ki ga omenja neka listina že l. 830 »locus Achisbach«) je to vzpetina, ki je vsaj na eno stran prepadna ali zelo strma.

Ime »Zaka« torej pomeni predložno zvezo Za Ak- s sufiksom -a (kakor npr. Zajzera v Zahodnih Julijskih Alpah²), pri čemer sta se oba vokala -a- zlila v enega samega, kar ni tako redko v gorenjskem narečju: »šêdøn« < še eden, »šênk(r)at« < še enkrat itn.

Po drugi svetovni vojni je bila vila Ak nacionalizirana in imenovali so jo »Partizanka«. Zanimivo je, kako hitro so ljudje »pozabili«, od kod ime Ak. Po ljudski etimologiji je ime Ak nastalo iz obeh začetnic lastnika te vile, Antona Kokalja. Velika večina takih ljudskih etimologij izvira iz bujne domišljije, ki ne upošteva ne zgodovinske tradicije ne značilnih stvarnih dejstev. — Hušje kot to pa je, da so ime Mala Zaka prenesli na nasprotno stran jezera, kjer ima zdaj svoj center veslaški klub (med neizrazitim polotokom Krivico, nar. Krvico, in potokom Mlinščico, ki ga zdaj, prav tako narečno, imenujejo Mišca. Glede na to, da je v preteklosti ob tem potoku stalo več mlinov, je taka zamenjava imena popolnoma zgrešena. Mišca je ime manjšega prostora v vasi Rečica in ne tega potoka.

Lahko pa rečemo, da so take spremembe imen nepotrebne, ker imajo domačini vsekakor pravico ohraniti svoja stara imena, saj so vendar del krajevne zgodovine, del naše slovenske kulturne dediščine.

Dušan Čop
Ljubljana

² Prim. ime vasi Zazer med Mlinim in Savo Bohinjko, vzhodno od Mačkovca oziroma ceste proti Bohinju.